

ЛИТЕРАТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ГРАЖДАНСКА ПЕРСПЕКТИВА

Огняна Георгиева-Тенева. *Литературното образование в гражданска перспектива (VIII – XII клас)*. София: Нов български университет, 2020. ISBN 978-619-233-1

Проф. д.п.н. Румяна Йовева

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Резюме. Рецензията е посветена на монография, която изследва възможностите на литературното образование да формира гражданско съзнание. Аргументира виждането, че трудът запълва бяло поле в българската методическа мисъл, като обговаря теоретичните и практическите аспекти на изяснявания въпрос; анализира модела на авторката за създаване на граждански компетентности чрез уроците по литература в VIII – XII клас; акцентира върху концептите знания, умения и отношения, които се отнасят до литературни образи с граждански смисъл, до металитературния дискурс, критическото мислене, аргументативното говорене и писане, формирането на ценностите свобода на личността, демокрация, свобода на словото, предприемачество.

Ключови думи: литературно образование; граждански ценности; критическо мислене; демокрация; свобода

Темата е трудна, но изключително актуална и полезна, тъй като е съсредоточена върху един от най-значителните проблеми на образованието – литературата, положена в гражданска перспектива. До този момент у нас се подценява гражданското образование – причините са много и от най-различно естество. Също така не се взема под внимание възможността чрез литературата да се постигнат гражданските компетентности. Този труд запълва бялото поле в българската педагогическа, в частност – методическа мисъл, като обговаря и теоретичните, и практическите аспекти на изяснявания въпрос. Авторът се спира и на етапи от развитието на гражданското образование, и на спецификата му в съпоставка с други европейски страни, на недостатъците в системата и особено – на реализацията му във и чрез часовете по български език и литература в етапа VIII – XII клас. Така се лансира идеята за интегралност, която не само пести време, но и на практика убеждава учениците,

че една дисциплина не съдържа само знания за себе си, че тя излъчва много истини за различни области на човешкия опит.

Предложеният модел за създаване на граждански компетентности чрез уроците по литература – голямо, но не единствено достойнство на изследването, разчита на концептите знания, умения, отношения.

Разработката се състои от увод, пет глави, заключение и библиография и се отличава с ясна и логична структура.

Уводът убедително мотивира избора на темата, формулира коректно целта и задачите, сочи обекта, изследователските методи и подходи.

Първа глава представя „битието“ на гражданското образование в Европа и у нас. Читателят не само може да намери събрана информация по въпроса, но и да се запознае с неблагоприятията в това образование от гледна точка на автора.

Въпреки че е кратка, втората глава има смисъл на постановка на разработката, за което показателно е и заглавието – „Литературната и гражданската комуникация – зони на близостта“. Интересни са и сведенията за активността на ученика в литературоведска, методическа и педагогическа перспектива, почерпени от анкети с учители – което показва умение за работа с преподаватели и за обработване и систематизиране на резултати по избрани съществени критерии.

Особено ценни за учителя са следващите три глави, визиращи знанията, уменията и отношенията по двете дисциплини, но с постигнати резултати по гражданско образование в уроци по литература. Огняна Георгиева-Тенева прави необходимата уговорка за връзката между трите основни концепта, но не изпада в излишно повторение на работата по всеки от тях (разрешавам си да припомня, че всеки концепт е относително свързан с етап). Така в раздела за знания тя се съсредоточава върху литературата в граждански профил, на художествения образ, на металитературния дискурс, съсредоточава се върху равнищата, които най-лесно се поддават на манипулация в тоталитарно време – художествен образ, словоформи, жанр и жанрови конвенции. Предоставената информация далеч надхвърля изискуемите знания, тя съдържа теория, но и примери, които правят смисъла ѝ открит за читателската аудитория. В тази глава е и грижата и тревогата за българския ученик – какво да знае за художеството, как да го използва.

С основание най-подробно е изяснен въпросът за създаване на граждански умения. Критическото мислене, което, за съжаление, понякога не е атрибут и на учители, е представено и в теоретичен, и в практичен план. Не са пренебрегнати и други негови форми/жанрове, като устно убеждаващо изказване, есе (за някои изследователи те съществуват самостоятелно, но в този труд въпросът не се коментира).

Петата глава придава завършен вид на книгата не само защото представя как знанията и уменията стават граждански ценности, как се мислят те в художествената литература, а и защото в тази глава се разглеждат свързано „гражданският“ прочит и естетическото удоволствие (т.е. не се забравя ос-

новната функция на литературата), предлага се и „граждански“ сценарий на обучението по литература (т.е. методиката за работа по проблема). Добре премислен е този методически сценарий с предложените модули, с методически-те си акценти, с многобройните примери от изучавани и неизучавани (кратки) творби. Неговата реализация овъзможнява и реализацията на учителя като специалист и по гражданско образование.

Авторът познава отлично състоянието на проблема. Изследването се позовава или цитира 423 източника. Те са от различни области на науката – литературна теория и история, лингвистика, философия, педагогика, методика. Независимо от факта, че са актуални, че са използвани по „предназначение“, че е заявено и личното мнение на автора, моят съвет е да се селектират и да се ограничат споменатите творби.

Разработката е четивна, написана е на хубав, на чист български език. Терминологичната прецизност, но не и излишество, липсата на чуждици, освен когато нямат аналог на български, спомагат за осмисляне на текста съобразно с авторското намерение.

LITERARY EDUCATION IN A CIVIC PERSPECTIVE

Ogniana Georgieva-Teneva. *Literaturnoto obrazovanie v grazhdanska perspectiva* (VIII – XII klas). Sofia: Nov bylgarski universitet, 2020.
ISBN 978-619-233-1

Abstract. The review is devoted to a monograph that investigates one of the most significant problems of education – the possibilities of literary education to form civic consciousness. It argues the view that the work fills a blank field in Bulgarian methodical thought by discussing the theoretical and practical aspects of the research question. It analyzes the author's model for creating civic competences through literature lessons in grades VIII-XII; emphasizes the concepts of knowledge, skills and attitudes that relate to literary images with civic sense, to meta-literary discourse, critical thinking, argumentative speaking and writing, the formation of values personal freedom, democracy, freedom of speech, entrepreneurship.

Keywords: literary education; civic values; critical thinking; democracy; freedom

✉ **Prof. Rumiana Yoveva, DSc.**
Konstantin Preslavsky University of Shumen
Shumen, Bulgaria
E-mail: ryoveva@abv.bg